Opłatę pocztową
uiszczono ryczałtem.

ЦАНА АСОБНАГА НУМАРУ 20 ГРОШ.

ЗАГОН

АДНАДНЁЎКА

Вільня, Нядзеля 7 чэрвеня 1925 г.

Тугутт і тугуттоўцы.

Гаварыць і пісаць аб „левіцовых“ партыях хіба, што нікалі ня будзе лішне. Перад усім аб „Вызваленьню“ і „П.П.С.“. Мала таго, што яны чмуцяць свой польскі працоўны народ, ім удалося яшчэ ўплюнуцца і ў беларускую народную гушчу, а таксама і ўкраінскую, хоць крыху меней, бо народ там больш сьведамы. Нахапалі гэтыя панкі столькі пасольскіх мандатаў, што й самі не спадзяваліся. Ведама, збаламучаны народ ахвотна галасаваў за № 3 (Вызваленьне) ці на Палесьсі за № 2, бо абяцалі даць зямлю бяз выкупу, асадніцтва скасаваць, даць родную школу і навет аўтаномію. Абяцанка — цацанка, а мужыку радасьць. Вось, дык найшлі сабе добрых правадыроў! Абяцалі ня менш за бальшавікоў, толькі-ж бяз ніякага клопату: ані табе „камуніі“ ня трэба завадзіць, ані „рэвалюцы“—проста пагаласавалі, пакідалі паперкамі з трэцім ці 2 нумарам і ўсё гатова. Проста як у казцы.

Тым часам праходзіць год, другі і канчаецца трэці, а палёгкі для народу ніякае няма. Зямлі як ня было, так няма. Асаднікі, пабраўшы найлепшыя землі, цяпер забіраюць, з ласкі вызваленцаў і пэпэсаў, вялізарныя грошы з казны на падмацаваньне сваіх гаспадарак і жыватоў; яны забіраюць тыя грошы, што іх плацяць напоўгалодны і абдзёрты народ, а самыя-ж ніякіх падаткаў у казну не даюць. Вышлі куртатыя школьныя законы, але й тых войты і школьныя інспэктары не даюць праводзіць у жыцьцё. Аб аўтаноміі—адны пэпэасаўскія жарты...

Пара, ужо даўно пара сказаць народу, як яго бароняць у Сойме вызваленскія і пэпэасаўскія пасты.

Перш-на-перш аб „Вызваленьні“. Як ведама, правадыром гэтай партыі быў пан Тугутт, а вызваленцаў называлі навет інакш „тугуттоўцамі“. Дык вось, гэты Тугутт, змовіўшыся з эндэкам Стан. Грабскім, правёў са згодай усяго „Вызваленьня“ і „П.П.С.“ крыўдныя для нас школьныя законы. Усе паны і ўсе эндэкі надта хвалілі за гэта пана Тугутта. І вось,—ці то хвальба гэтая надта яму спадабалася, ці мо' запраўды ён думаў, што ў хаўры з панамі можна нешта зрабіць для народу — толькі паддаўся Тугутт панскім намовам і пашоў у панска-буржуазны кабінэт міністрам ды йшчэ такім міністрам, што сам ня мае чаго рабіць, а толькі прыглядаецца, што другія робяць. Асаблівы-ж дагляд быў даручаны п. Тугутту за „Усходнімі Крэсамі“. І пачаў гэты доктар езьдзіць па Крэсах, даваючы рады паном, каб часткy сваей зямлі прадалі мужыкам, а сялян беларускіх страшачы кругавой парукай і крывавай расправай. А гэтыя пагрозы народу выказываў „народны“, „людовы“ міністар цьвёрдым, зычным і даносным голасам. Відаць было, што хоча спадабацца паном і высокім чыноўнікам, пагазуючы моцны кулак і без таго запуджанаму беларускаму селяніну ці вяскоdаму інтэлігенту.

Адміністрацыя і без таго ня мала біла народ, а як паказаў кулак сам Тугутт, то йшчэ й папраўлялася: успомнім здзекі ў Красным, успомнім арышты ў Наваградчыне.

Праўда, казаў п. Тугутт часам і аб тым, што трэба зрабіць нейкія рэформы, нейкую паправу, але штó іменна трэба зрабіць, бадай што сам ён ня ведаў. Дый гаварыў ён аб гэтым голасам такім глухім, саромлівым ціха, быццам баяўся кагосьці.

І зразумела, што урад аб ніякіх уступках і слухаць не хацеў. Выходзіла, што гаворыцца аб рэформах толькі дзеля віду, каб яшчэ раз салодкімі абяцанкамі пазводзіць народ ды пусьціць дым у вочы заграніцай. А на гэта п. Тугутт майстра: на пратэст ведамых францускіх палітыкаў, вучоных і пісьменьнікаў працi „белага тэрору“ у Польшчы ён адказаў пісьмом, дзе бажыўся, што у польскіх турмах дужа добрыя парадкі і паліцыя... нікалі ня б'ець.

Але гэтае пусканьне дыму усё-ж не памагло яму настолькі ўкупіцца ў ласку у паноў братоў Грабскіх ды дастаць такое месца ва ўрадзе, каб можна было хоць нешта правесьці на дзеле. Урэшце пан Тугутт, відаць, даволі набавіўшыся міністэрскімі цацкамі, загневаўся вельмі і, выходзячы з ураду, моцна бразнуў дзьвярыма.

Забыўшыся, аб сваім пісьме да францускіх вучоных, цяпер ён—яшчэ не застыгшы міністэрскі труп,—публічна заяўляе, што міністэрства ўнутраных спраў завяло ў сябе „сыстэму правакацыі, пакрываньне надужыцьцяў і самаволі ўрадоўцаў, перавод чыноўнікаў на вышэйшыя становішчы, калі ім трэ было-б сядзець за турэмнымі кратамі“.

Такім чынам навет тыповы ўгадовец і тыповы мешчанін ня мог зварыць піва з буржуазна рэакцыйным урадам Грабскага. І што—якія вывады зрабіў пан Тугутт з сваей міністэрскай практыкі, урэшце з сваіх слоў? Ніякіх... А вывад ясны: раз міністры благія, раз урадоўцы йшчэ горшыя, то трэба зьмяніць ня толькі міністраў, ня толькі ваяводаў, старостаў, ды іншых паноў чыноўнікоў, але трэба зьмяніць увесь дзяржаўны лад і новы парадак будаваць ад самага фундаманту. Пан Тугутт часам дагаварываецца навет да рэволюцыі, але-ж тутака пабаяўся навет запраўдна сьмелых і дарэчных слоў.

Цяпер Тугутт правадыром малюсенькай групкі паслоў, якая назвала сябе вельмі важна „Партыяй Працы“. Гэтыя паслы вышлі з „Вызволеньня“ *працаваць* над тым, каб ня даць сялянам зямлі бяз выкупу. У гэтай важнай партыі ак 6 паслоў а ў тым ліку нашыя знаёмыя з Віленшчыны: сэн. Кршыжаноўскі ды паслы Хомінскі і Косьцялкоўскі. Прыпамінаем гэтым паслом, што ў часе выбараў яны шырока раздавалі зямлю бяз выкупу.

Але відаць, што у паноў цяперашніх і бывшых „вызваленцаў“ слова цэніцца лёгка і танна. У часе выбараў абяцаліся „вызваленцы“ змагацца з асадніцтвам, а цяпер уважаюць, што асадніцтва трэба пашырыць і... каб падняць культуру і дабрабыт беларускага ці ўкраінскага селяніна, трэба—кажуць яны—пасадзіць на „крэсах“ больш асаднікаў.

Мо' каму йшчэ трудна паверыць, але-ж так чорнае на белым піша цяперашні правадыр „Вызваленьня“ пасол Панятоўскі ў газэце „Kurjer Poranny“ 3 чысла гэтага месяца. Гэтую „простую“ і „здаровую“ думку аб асадніцтве прыпісвае вызваленскі пасол Пілсудскаму і ўважае, што асаднікі здалі дужа добра свой экзамен, — бо „навет у трудных варунках вайсковых асаднікі ўмелі знайсьці дарогу, каб зжыцца і разам працаваць з тутэйшым мужыком, пачалі выпаяняць ролю ініцыятара і арганізатара гаспадарчага жыцьця вёскі“. Выходзіць так, што беларускі ці ўкраінскі мужык бяз польскага асадніка ня ўмее ані жыць, ані працаваць, ані арганізавацца. Асаднік забірае зямлю, плаці за яго падаткі (бо ён сам з казны толькі бярэ розныя запамогі), а тут яшчэ дзякуй яму!

Вось як гавораць вызваленскія паслы ў Варшаве... Там праектуюць забіраць землі пад асадніцтва, а тут розныя Гэльманы, Кордовскія, Адамовічы і іншые Галкі чмуцяць народ зусім іншымі абяцанкамі.

Але годзі! Не заўсёды-ж народ будзе, як цяля, пазнае ўрэшце круцяля!!

Навакол адстаукі п. Тугутта.

(Цікавая „палеміка“ паноў міністраў).

Арымаўшы адстаўку, п. Тугутт зрабіў журналістам вельмі цікавую заяву, значна больш пэсымістычную, чым тыя, што ён рабіў будучы міністрам—у Вільні і ў Варшаве.

Быўшы віцэ-прэм'ер **сьцьвярджае** (як кажа сам).

1. Што яму, ня гледзячы на тое, што „ён вельмі мала вымагаў“, „**зрабіць нічога не ўдалося**“ (апроч нейкіх нязначных рэчаў — „cokolwiek“ — у „адбудове“—касьцёлаў?);

2. Што вымагаў ён „**толькі**“, каб урад — ці паны прэм'ер з міністрамі—„бралі паважана свае-ж уласныя словы“,—каб „законы выпаўняліся, а канстытуцыя шанавалася“... peczywistość (! ці — „на жаль, больш точна і ясна — паны міністры) не задаволілі навет гэтых найскрамнейшых (!!) трэбаваньняў“;

3. Што для зямельнай рэформы зіму змарнавалі, топчучыся на мейсцы;

4. Што састаяньне вастрогаў усе пагаршаецца;

5. Што сьветна разьвіўшымся ўкраінскім каапэратывам адмовілі ў крэдытах;

6. Што урад „ня верыў“ (!) у голад у паветах неўраджайных (зразумела—на „Крэсах“);

7. Што „ніжэйшыя (?!) органы міністэрства асьветы (напрыклад сам міністар Грабскі, ня кажучы ўжо аб Гонсёровскіх і Сьвідэрскіх) выявілі надзвычайна мала сумленнасьці (skrupulatności) у шанаваньні духу законаў;

8. Што „незалежны“, але нічога ня ведаючы міністар унутр. спраў узрасьціў усе пашыраючуюся сыстэму правакацыі, і... павышэньняў на лепшыя пасады ўрадоўцаў (паліцыянтаў), якім месца „за рашоткай“ (za kratkami), ахоўваючы іх самаволю і надужыцьці.

Дык вывадам з усяго гэтага яго бяссільля і явілася адстаўка. Пакідаючы ўладу, п. Тугутт, па стара польскаму звычаю, пакінуў ураду ці... гісторыі, так сказаць,—„канстытуцыю 3 мая“ (пад завеху...)—для „Крэсаў“, якая складаецца аж з 54 артыкулаў. Гэтыя „54 пункты“ ці „тэзісы крэсавай рэфармацыі“—і маюць быць „праграмай ураду“ (якога?)—тэстамэнтам нябожчынк Тугутта.

Якія гэтыя „пункты“, можа, даведаемся з гісторыі.

Цікава, што мілы п. Тугутт, раскрыўшы нам гэткую „poczciwość“ п. п. міністраў, кажа, што „ў тым, што ён раскрыў, няма ніякога акту абвінавачаньня ані проці ўраду, ані проці дзяржавы (Польскай), бо... можа, якая іншая была-б яшчэ горшай“... Калі ўсе гэта пісалі газэты, дык гэта была ўсё—„брахня“ і—антыпольская прапаганда. Але цяпер усе гэта сьцьвярдзіў сам віцэ-прэм'ер Польшчы. Але найцікаўней, што п. Тугутт тлумачыць гэтую адмову ўраду спаўняць свае законы і абяцаньні—для „Крэсаў“ тым, што там... ужо спыніліся дывэрсыйныя і бандыцкія напады... Паны бандыты і дывэрсанты, чуеце,—якую дадатную ролю йграеце вы ў палітыцы паноў міністраў?!..

Можа й запраўды пачулі ўжо, калі заварушыліся ізноў...

П. міністар унутраных спраў, якога „poczciwość“ і „pracowitość“, памагаючыя... узросту сыстэ-

мы правакацыі, самаволі і надужыцьцяў так „podnosił“ Тугутт, напісаў вельмі гарачае пісьмо да прэм'ера, у якім рашуча заяўляе, што усе гэтыя „цяжкія абвінавачаньні“ былага віцэ-прэм'ера — брахня, не абапертая ні на водным факце (!..)

„Robotnik“ піша, што п. Ратайскаму ляпей было-б памаўчаць аб гэтай „матэрыі“, а хутчэй паслаць да прэм'ера другі ліст—з прашэньнем аб адстаўцы...

Шукаюць „наступніка“ п. Тугутта. Паўафіцыяльна заяўляецца ў газэтах, што урад мае запрапанаваць становішча „міністра бяз партфэлю“ (для „шыльду“) якому-неб. іншаму „лявіцоўцу“— „Kur. Warsz.“ дадае, што з пэпэзсаўцаў...

Важнейшыя здарэньні.

У Польшчы.

З'езд правінцыяльных дырэктароў Польскага Банку.

У Варшаве адбыўся з'езд дырэктароў правінцыяльных аддзелаў Польскага Банку—у справах, якія ня могуць быць вырашаны шляхам перапіскі.

Ясна, што на першым пляне павесткі стала справа катастрафічнага падзеньня (аж на палову вартасьці) (—гл. Expr. Wil.“) акцыяў Польскага Банку...

„Супакоіваючае“ экспозэ польскага прэм'ера.

З прычыны вялікай трывогі, ахапіўшай польскае грамадзянства з паводу небясьпекі, пагражаючай польскаму злотаму, а перад усім — усіх, „паставіўшых на польскага каня“ заграніцай, прэм'эр і міністар фінансаў Грабскі зрабіў перад варшаўскімі журналістамі „супакоіваючы“ даклад аб запраўдным фінансава-эканамічным палажэньні Польшчы.

Нажаль, найбольш кампэтэнтны ў гэтых справах міністар знайшоў дапраўды-ж вельмі мала што сказаць супакоіваючага. Страшэнны гаспадарчы дэфіцыт Польшчы за першую трэціну года, катастрафічную „ўцечку“ валюты з Польскага Банку, дык значыць і пэўную пагрозу злотаму — усё гэта п. Грабскаму прышлося так ці інакш—славамі ці маўчаньнем—толькі пацьвярдзіць.

Што думае рабіць міністар фінансаў і прэм'ер з гэтымі сумнымі пагрозамі, што запраўды ёсьць у сучасны мамэнт „у гатоўцы“ пацяшаючага, высокі, але больш-менш праўдзівы аратар не сказаў. Што безрабоцьце зьменшылася на 11 тысяч, гэта — добра, але асталося яшчэ безработных 175,000, а галоўная рэч, што крызіс эканамічны ўсё расьце, ня гледзячы на гэты „пасьпех“. Вельмі незначнае падзеньне цаны на хлеб, гэта—адна з чаргуючыхся фазаў хістаньня гэтай цаны, і заўтра апошняя можа пайсьці ўгару.

Недахват унутранага крэдыту, забіваючы прамысловасьць і таргоўлю краю, міністар зусім адмовіўся лячыць,—перад усім дзеля таго, што дзяржаўны скарб ці Банк сам ня мае грошаў. Ня мае сама дзяржава і замежнага крэдыку. Вельмі цікавую рэвэляцыю міністар зрабіў адносна амэрыканскай пазыкі. Мы памятаем, што, калі яна была абяцана, дык урад урачыста заяўляў, што яна ні ў якім выпадку ня будзе „з'едзена“—ня будзе змарнавана на латаньне бюджэтнага дэфіцыту. Звычайныя выдаткі на „кватэру, страву, адзетак і „службу“ яснавельможнага панства, але будзе выкарыстана на розныя даходныя для—дзяржавы — „інвэстыцыі“ ці прадпрыемствы. І вось, цяпер сам прэм'ер сазнаўся, што гэты амэрыканскі („пробны“) заём амаль ня ўвесь пайшоў, праўда, не на „службу“, не на казённыя, але на прыватныя выдаткі яснавельможных паноў,—бо на латаньне гаспадарчага дэфіцыту. Амэрыканскі заём пайшоў на пакрыцьце якраз уцёкшых заграніцу запасаў Польскага Банку, якія паны выдалі на розныя пекныя і смачныя, але каштоўныя рэчы, выпісаныя з заграніцы. Напрыклад адных апэльсынаў Польшча зьела аж на 25 мільёнаў злотых!.. А зьелі хіба ж не сяляне і не работнікі!.. Дык дзіва, што п. Міністар павінен быў сцьвярдзіць, што і другая старана (Амэрыка) лічыць „спробу“ няўдаўшайся і паўтараць яе ня зьбіраюцца. Адно, што можа яшчэ адратаваць Польшчу, гэта—добры ўраджай. А ўраджай можа даць—у крэдыт — толькі адзін Бог. Дык вось, аб гэтай адзінай даступнай для Польшчы „заграні́чнай“ пазыцы пан прэм'ер і запрапанаваў памаліцца паном журналістам. А ведама, што гэты найтанейшы крэдыт „Нябеснага Банку“ больш, як каму іншашу, забясьпечаны Польшчы!.. Бо—дзе-ж дапраўды больш запраўдных „дырэктароў“ і „паўнамоцнікаў гэтага Банку, як ня ў Польшчы!? Дык — для трывогі дапраўды-ж няма зусім ніякай падставы...

Напад на цягнік пад Ваўкавыскам.

30-га траўня ў палове 5 гадз. раніцы на цягнік, што ішоў з Варшавы ў Вільню, напала банда ў 40 чалавек. Бандыты з лесу абстралялі цягнік. Але машыніст, убачыўшы, што рэльсавы шлях—цэлы і чысты, пусьціў на ўсіх парох цягнік, які праскочыў і ўцёк ад бандытаў. Сярод пасажыраў, зрабілася ад страляніны вялікая паніка. Адзін з іх ранены, але лёгка.

Пасьля гэтага банда, спаткаўшы на шляху 2 паліцыянтаў, аднаго з іх забілі, другога цяжка ранілі. Наладжана зараз-жа пагоня за бандай, якая ўцякла ў Белавежскую пушчу. Як сцьверджана па дзіркам ад куляў, банда азброена была ў францускія карабіны (!).

Яшчэ напады.

24/V банда ў 8 чалавек напала на пляцоўку пагранічнікаў у мясцовасьці Мільча, Вялейскага павету. Бандыты былі адбіты і ўнясьлі з сабой аднаго цяжка раненага.

— З Дзісьненск. пав. пішуць аб нападзе банды на пляцоўку пагранічнікаў № 1 у раёне Галубічаў. Адбітая банда ўцякла за кардон.

„Dz. Wil.“.

Новы напад.

25-га траўня банда ў 7 чалавек напала на двор Пашкевіча ў Малай Ялонцы, Бярэсьцейскага павту. Бандыты абрабавалі дом і ўцяклі ў Белавежскую пушчу.

У віленскім судзе.

29/V Віленскі Акружны Суд пры зачыненых дзьвярох разглядаў даўно ўжо адкладаную справу Канчэўскага, Салагуба (вучань Беларус. Гімнагіі) і Танэнбаўма, якія абвінавачывалія па 102 арт. К. К., за прыналежнасьць да беларускай рэвалюцыйнай арганізацыі. Баранілі адв. Врублеўскі—Канчэўскага і Салагуба, Дурач з Варшавы—Танэнбаўма.

Старшынёй быў п. Аўсянка, судзьдзямі Зодзевіч і граф. Чапскі, пракурорам — Кавэрскі. Суд засудзіў двох на пазбаўленьне правоў і катаржную турму. Танэнбаума на—6 гадоў, Канчэўскага на—4 годы, Салагуба на — 2 гады крэпасьці. Засуджаныя падаюць апэляцыю.

Дратаваньне кардону.

Корпус пагранічнае стражы ў Віленшчыне пачаў рабіць кардон з калючага дроту ўдоўж равай граніцы і—высякаць лясы на граніцы. Дзісьненскі адрэзак граніцы амаль ужо ня скончаны.

„Клясычны край рэспубліканскіх самаўрадаў“ ці—каралеўства п. Ратайскага.

Калі спэцыяліст ад самаўрадаў п. Ратайскі стаў міністрам, дык ён заявіў, хаця ён нічога не разумее ў справах адміністрацыі, а перад усім — у першы раз пачуў, што ў Польшчы, апрача Заходніх Крэсаў, дзе ён быў „панам Банькоўскім“, істнуюць яшчэ і Усходнія, аднак жа, што да спраў самаўрадаў, дык гэта — справа яго гонару, прызваньня, фаху і „zamiłowania“. Дык вось, „Robotnik“ падлічыў, што цяпер за панаваньнем „унутры Польшчы“ міністра — самаўрадаўца Ратайскага—у Польшчы „ўрадуе“ заместа гмінных самаўрадаў аж 2.400 урадовых камісараў, а другая сталіца Польшчы Кракаў ужо 10 месяцаў таксама акупавана ўрадавым чыноўнікам.

Вось, як узапраўднасьці выглядае край, які хваліцца тым, што ён грамадзкую самастойнасьць кладзе, як падставу, свайго дзяржаўнага жыцьця...

„Правда“ аб польска-чэшскім зблізкэньні.

„Правда“ зьмясьціла вялікі артыкул Радэка аб польска-чэшскім зблізкэньні, з пагляду ССРР. Радэк сцьвярджае, што Бэнэш не зрабіў Польшчы ніякіх істотных уступак і ня ў чым не зьмяніў напрамку сваёй палітыкі адносна ССРР. Чэхія ня прызнала перад усім усходняй граніцы Польшчы, а чэшскі народ не дазволіць ніякаму міністру зьмяніць сваей традыцыйнай палітыкі адносна расейскага народу.

Нажаль, толькі п. п. Скшыньскім удалося нарабіць дробных (!), але ня менш балючых, крыўдаў, украінцам і беларусам у Чэхіі.

Паддаўшыся злым нашоптам, Бэнэш згадзіўся зачыніць украінскі ўнівэрсытэт у Чэхіі, абразае дапамогу ўсім нашым студэнтам, адкрыў чэшскі ўнівэрсытэт у Прэсбургу ў Славаччыне! і г. д.

Наагул „прыязьнь“ з п. Скшыньскім значна „палянізуе“—у мэтадах палітыкі і чэхаславацкі ўрад.

Заграніцай.

Сэнсацыйныя весткі аб „пакце бясьпечнасьці“.

Нямецкія газэты пішуць, быццам Англія запрапанавала Францыі—гарантыю яе ўсходняй граніцы на 30 гадоў. Быццам Францыя згадзілася ўжо на гэтую прапазіцыю.

Парыжскія газэты пішуць, што англійскі адказ адносна пакту бясьпечнасьці зрабіў вельмі добрае (!) ўражаньне ў палітычных кругох Францыі.

Гэта разглядаецца, як вялікі трыумф дыпляматыі Брыяна (!)...

Праўда, некаторыя газэты падчырківаюць, што ўступкі на карысьць Францыі зроблены коштам Польшчы, граніцы якой Англія рашуча адмовілася гарантаваць. Але за тое, Англія не забараніла Францыі... памагчы Польшчы ў разе нападу на яе. Гэткім чынам Польшча ставіцца ў поўную залежнасьць ад Францыі.

Гэткім чынам досьць плятанічна „прызнаныя“ Радай Паслоў граніцы Польшчы, а навет самы Вэрсальскі Трактат адносна Польшчы, ня кажучы ўжо аб „аканчальным падзеле“ Верхняй Сілізіі—аказаліся, з „wycofania się“ з гэтага інтарэсу Англіі—пазбаўленымі значнай долі сваей—калі не „юрыдычнай“, дык— матар'яльнай сілы, а перад усім арэолу „вечнасьці і непарушнасьці“...

У справе „гаранцыйнага пакту“.

Англійскі ўрад выслаў рашучую ноту, у якой, крытыкуючы пагляды францускага ўраду, выстаўляе свае варункі ўчасьця ў пакце, гаран-

Хто мае права атрымаць дапамогу (пазыку) на адбудову зьнішчаных вайной будынкау і што трэба зрабіць, каб такую дапамогу атрымаць.

Ня маючы магчымасьці адказваць кожнаму паасобку ўсім тым, хто зварочваецца да мяне адносна таго, як атрымаць дапамогу на адбудову, гэтым праз газэту падаю ўсе правілы і законы, якія істнуюць у сучасны момэнт адносна ўрадовае дапамогі на адбудову.

I. Хто мае права карыстацца ўрадоваю дапамогаю на адбудову.

Згодна ўставе (закону) 6-га траўня (мая) 1924 г., урадовая дапамога на адбудову можа быць дана толькі грамадзянам (обыватэлям) Польскае Рэспублікі. Чужаземцы будуць карыстацца толькі тады, калі іх гаспадарствы зробяць адносныя ўмовы з Урадам Польшчы. Дапамога гэта можа быць выдана тым грамадзянам, будоўля якіх зьнішчана або сапсута падчас вайны беспасрэдна ад ваенных апэрацый, або ад іншых прычын, падчас прымусовай адсутнасьці гаспадара (эвакуацыя, бежанства, служба ў войску). Той, хто атрымае ўрадовую дапамогу, можа выкарыстаць яе ня толькі на адбудову зьнішчанае і сапсутае старое будоўлі, але й на новую гаспадарку ў іншым месцы. Згодна артык. 2 вышэйазначанае ўставы, урадовая дапамога можа быць выдана толькі самім пацярпеўшым, або, у прыпадку сьмерці, жонцы ці мужу і насьледнікам у простай лініі.

Дапамога на адбудову даецца ў першую чаргу найбольш бедным, якія дагэтуль жывуць у зямлянках і бараках; а такжа тым, хто мае менш ад 14 дзесяцін (15 гэктараў) зямлі. Дамаўласьнікі ў местах могуць атрымаць дапамогу толькі тады, калі іх памяшчэньні складаюцца ня больш як з 4-х пакояў.

Дапамога ўрадовая ў форме доўгатэрміновага будаўлянага крэдыту грашыма (або дрэвам) можа быць выдана прыватным асобам у суме 80% сапраўдных коштаў будоўлі паводле ацэнкі ўрадовае камісіі, на будынкі-ж, характару публічнага, дапамога можа сягаць да 100%

Атрыманая дапамога павінна быць выкарыстана на фактычную адбудову, а не на нейкую іншую мэту; калі атрыманая дапамога будзе абернена не на будову а на іншыя мэты, або калі той, хто атрымаў дапамогу, не распачне будавацца, без паважных к таму прычын, будзе аштрафованы на 400 злотых, або пасаджаны пад арышт на 6 тыдняў. Кары гэтыя ня будуць датычыць тых, хто часьць атрыманае дапамогі выкарыстаў на гаспадарчыя прылады (плугі, бараны, малатарні і г. д.). Згодна з арт. 12 уставы 6. у 1924 г., дапамогу, ці пазыку на адбудову трэба будзе вярнуць казне ў працягу 10 гадоў роўнымі ратамі (сплатамі), пры гэтым першая сплата прыпадаць будзе ў трэцім годзе па атрыманьні дапамогі.

За атрыманую пазыку казна будзе налічаць ня болей як 4% (гадавых) ад пазычанае сумы. Часьць, або ў надзвычайных выпадках і ўся дапамога, найбольш бедным можа быць дарована, г. зн., што яе ня трэба будзе аддаваць, але аб гэтым вырашыць асобная камісія (ваяводзкая) або на'т толькі міністэрства, калі будзе мова аб дараваньні ўсяе пазычанае сумы, ці болей як 50% яе.

Пазыкі гэтыя будуць забясьпечаны асобнымі застаўнымі лістамі, або вэксалямі, якія павінен будзе пацярпеўшы (той, хто бярэ дапамогу) выдаць казьне.

II. Што трэба зрабіць, каб атрымаць урадовую дапамогу на адбудову зьнішчаных у часе вайны будынкаў.

Згодна з істнуючымі законамі і ўрадовымі загадамі, той з пацярпеўшых, хто хоча атрымаць урадовую дапамогу на адбудову, павінен зьвярнуцца ў тую воласьць, або староства, у межах якіх знаходзяцца зьнішчаныя будынкі. Там ён атрымае спэцыяльны блянк на заяву, якую трэба падаць старасьце (блянк заявы № 1). Заявы такія звольнены ад усялякіх падаткаў (гербавога збору). Заяву гэту трэба адпаведна запоўніць тымі дадзенымі, якія там вымагаюцца.

У пункце І-м гэтае заявы трэба напісаць імя і прозьвішча пацярпеўшага. Пад так званай „асобай праўнай“, аб якой гаварыцца ў гэтым пункце, трэба разумець, што гэта датычыць тых выпадкаў, калі дапамога патрабуецца на адбудову школ, касьцёлаў, царквы, або іншых грамадзкіх будынкаў: у гэтым прыпадку трэба напісаць назоў гэтае інстытуцыі, або асоб, упаўнамочаных, напрыклад: „Такая-та валасная ўправа“, або „камітэт будовы такое-та царквы ці касьцёла“ і т. д.

Пункт другі выпаўняецца толькі ў тым выпадку, калі просіць дапамогу ня сам пацярпеўшы (гаспадар), а ягоная жонка, дзеці, унукі, або іншыя насьледнікі ў простай лініі. Пазбаўляюцца дапамогі, г. зн. атрымаць яе ня могуць тыя, хто купіў гэту сядзібу ўжо пасьля зьнішчэньня, або ў гэтым часе атрымаў яе ў наследзтве з простае лініі.

Што датычыць пункту трэцяга, то выстарчыць, калі той, хто просіць дапамогу, мае права паводле засьведчаньня валаснога старшыні атрымаць польскае абыватэльства. Спэцыяльнае пасьведчаньне абыватэльства, якое трэба ўзяць з во-

тучым мір у Заходняй Эўропе. Зьмест ноты няведамы дакладна, але з таго ўсяго, што піша прэса абодвух краёў, відаць, што Англія паставіла справу ўльтыматыўна, а перад усім зусім ясна: Англія выразна патрабавала, каб Францыя згадзілася перадаць справу ўсходніх граніцаў Нямеччыны (з Польшчай) палюбоўнаму суду.

Француская прэса дае яшчэ больш алярмуючую Францыю вестку, быццам і Бэльгія у гэтай справе далучылася да Англіі. Францускія газэты пішуць на пацяшэньне сабе і Польшчы, што затое (!), калі Францыя, „верная сваім саюзным абавязкам, прыйдзе на помач Польшчы у разе ваеннай патрэбы, дык гэта ня будзе разглядацца, як „напад“—паводле паховаванага „пратаколу“.

Аканчальна справу „пакту“ мае вырашыць чэрвеньская сэсія Рады Лігі Народаў — на якой разыграецца рашучая бітва між Брыянам і Чэмбэрленам—за польска-нямецкую граніцу.

Аўстра-нямецкае пытаньне і Малая Антанта.

З паводу 100-лецьця далучэньня да Нямеччыны надрэйнскіх зямель у... Аўстрыі адбыліся вялікія маніфэстацыі, якія дамагаліся злучэньня з Нямеччынай Аўстрыі. Быццам адказам на гэтыя маніфэстацыі была заява Гіндэнбурга, што гэтае злучэньне раней ці пазьней павінна будзе адбыцца... Гэтыя заявы з абодвух бакоў выклікалі паніку як сярод Вялікай, так і сярод Малой Антантаў... Францыя баіцца, што Нямеччына, карыстаючыся франка-марокскай авантурай, папросту зробіць „факт дакананы“ — далучыць да сябе Аўстрыю... Дзяржавы М. Антанты, аб'яднаныя перад усім роляй „жандармаў Вэнгрыі“, баяцца злучэньня гэтага, бо яна стварыць суцэльную граніцу Вэнгрыі ўжо ня з слабой Аўстрыяй, але з магутнай Аўстра-Нямеччынай, што зьмусіла-б усіх з жандармаў падвоіць калі не патроіць свае збраеньні.... Італія так сама проці гэтага злучэньня, бо тады яе ўплывы ў сярэдняй Эўропе і на Балканах значна-б паменшыліся.

Вэнгрыя дамагаецца перагляду Трактату ў Трыянон.

На паседжаньні камісіі для замежных спраў вэнгерскага Сойму прэм'ер Бэтлен у сваей прамове аб сучасным міжнародным палажэньні заявіў, што на першае мейсца парадку дня стала цяпер справа перагляду Трактатаў, падзяліўшых Эўропу на 2 варожыя абозы — пабіўшых і пабітых... Дык уся Вэнгрыя, як адзін чалавек, заяўляе, што ня можна і ад яе вымагаць, каб яна не дамагалася мірнага перагляду нязьмерна скрыўдзіўшага яе Трактату ў Трыянон.

Эвакуацыя Рурскага абшару.

Францускі ўрад (і бэльгійскі) аканчальна рашыў выканаць умову, зробленую з немцамі аб ачышчэньні 16-га жніўня абшару Руры і з вялікіх местаў Дюссэльдорфа, Эуйсбэрга і Рурогта. Бо немцы выпаўнілі усе свае абавязкі, наложаныя „плянам Доўса“.

Вайна ў Марокко.

Відаць, на падставе новага паразуменьня з Францыяй Гішпанія праектуе ізноў распачаць ваенную акцыю проці паўстанцаў у „сваім“ Марокко. Сам Прымадэ-Рывэра ізноў едзе туды.

Гішпанская прэса аб францускіх „пабедах“ у Марокко.

Францускія газэты ў часе гішпана-марокскай вайны раскрывалі ўсю праўду аб гішпанскіх пасьпехах, фальшаваных Прыма-дэ-Рывэрай. Цяпер прышла чарга—наадварот—на гішпанскую прэсу, якая піша, што ня можна верыць францускім весткам з марокскага тэатру вайны. Паводле мадрыцкіх даных, у апошнія дні стварылася вельмі крытычнае становішча для францускіх войскаў. Кабілы прадаўжаюць наступленьне і гатуюць новы вялікі ўдар. Найбольшая пагроза істнуе для правага крыла францускай арміі.

Паўстаньне ў Мосуле.

З турэцкай сталіцы пішуць, што ў захопленым Англіяй Мосуле выбухла паўстаньне. Паўстаньне выклікана тымі рэпрэсіямі, за якія хапіліся англійскія ўлады пасьля прыезду ў Мосуль камісіі Лігі Народаў, бо вялікшая частка насяленьня заявіла, што хоча належаць да Турцыі.

Паўстаньнем, якое скіравана проці англійскай улады і яе караля Фэйсаля, ахоплена большасьць плямёнаў краю.

Бесканечны крызіс ураду ў Бэльгіі.

Лібэрал Макс не здалеў злажыць ураду і зрокся гэтага даручэньня караля.

Выбарныя правы кабет у Італіі.

Парлямэнт прыняў закон аб пашырэньні выбарнага права і на кабетаў, ня гледзячы на тое, што камісія высказалася проці яго.

Прысуд сьмерці 2 кабетам—полькам у Менску.

Галоўны Суд Белар. Рэспублікі засудзіў на сьмерць 2 кабетаў—полек—Баранаву (?) і Ярмалаеву (!) за шпіёнства на карысьць Польшчы („Dz. Wil.“).

Найбольш „гарачая граніца“.

„Афіцыяльны Вестнік“ даносіць, што Радавы ўрад рэарганізуе кавалерыю і канцэнтруе яе на пагранічах Польшчы і Румыніі — для спэцыяльных мэтаў.

У адказ на гэта Румынскія ўлады мабілізавалі на „летнія вучэньні“ аж 12 прызыўных гадоў—на 3.000 запасных з каждага, апрача цэлага году 1921.

Небясьпечны брат караля.

Брат югаслаўскага караля Аляксандра Юры, скампраміταваны ўчасьцем у нейкай тайнай змове, маючай мэтай „ссадзіць“ сучаснага караля з трону, пасьля раскрыцьця змовы, сьпярша быў сасланы каралём пад нагляд паліцыі ў нейкую санаторыю, а цяпер — прызнаны незьлячымым вар'ятам і пазбаўлены ўсіх правоў сябра каралеўскай сям'і.

Зразумела, што, калі-б змова і замах удаўся, дык акурат тое самае зрабіў-бы брат караля Юры з самім сучасным каралём, а сам быў-бы — ня горшым каралём, як Аляксандар. У суседцы Югаславіі — Турцыі—ці-ж тое яшчэ рабілася—„з дынастычных відаў“. Там папросту—„на студніцку“—вырэзваліся ўсе крэўныя султана, каб ня было спакусы ані падазрэньняў.

ХРОНІКА.

Віленскае ваяводзтва. Рада Міністраў зацьвердзіла праект перабудовы (?) Віленскага Адміністрацыйнага Округу у ваяводзтва. Будзе створаны Маладэчанскі павет.

Выгарэла мястэчка Куранец, Віленск. павету. У 12 гадз. 2 чэрвеня аграмадны пажар абхапіў няшчаснае мястэчка. Згарэла каля 100 дамоў і царква. Войска і народ тушылі пажар, але страты вялікія. З Вялейкі была прыехаўшы пажарная дружына. Трагіна жыхароў засталася без страхі над галавой. Пагарэльцам ладзяць помач. Прыехаў і староста. Чамусьці кажуць, што нехта падпаліў.

Выпускны акт у Віленскай Беларускай Гімназіі. Сёлета Беларускую гімназію ў Вільні скончыла 19 чалавек: 1. Брынкевіч Марыя, 2. Далінская Марыя, 3. Федасееў Барыс, 4. Гінзбург Соня, 5. Гічан Антаніна, 6. Ільяшэвіч Ніна, 7. Кавалеўская Альжбета, 8. Кулак Вольга, 9. Мамчыц Марыя, 10. Мельгуй Людміла, 11. Рубін Міхал, 12. Равва Аляксандра, 13 Сафраненка Тацяна, 14. Шавель Марыя, 15. Шавель-Пэскер Дзіна, 16. Шатыбалка Гэнрык, 17. Тымінскі Анатолі, 18. Томчык Мікола, 19. Журанкаў Хведар. Шавель Марыя, якая прабыўшы ў гімназіі ўвесь час ад яе закладзін, выказала вялікія здольнасьці і нязменную пільнасьць, Пэдагогічная Рада пастанавіла выдаць залаты мэдаль. Пасьля ўрачыстага акту раздачы атэстатаў і памятных жэтонаў у прысутнасьці вучыцялёў, вучняў і бацькоў адбылася ў залі гімназіі вучнёўская вечарына і разьвітальная вячэра з кончыўшымі.

Відаць добрыя, прыязныя адносіны паміж вучнямі і вучыцялямі.

Статут Беларускага Навуковага Таварыства. Пасьля доўгае важданіны і вялікага клопату ўрэшце Міністар Унутраных Спраў зацьвердзіў Статут Беларускага Навуковага Таварыства на ўсю Польскую Рэчпаспалітую.

Сьвята-Троіцкія або Базыльянскія муры. Віленскі акружны суд прысудзіў, што гэтыя муры належаць да праваслаўнай кансысторыі і што такім чынам распараджэньне ўраду, каб забраць іх у казну на аснове дэкрэту ген. Жэлігоўскага, яўляецца беззаконным. Тутэйшыя польскія шовіністы абураны на такую пастанову і ўрад заскаржыў гэтую справу ў апэляцыйным судзе. Для пана Студніцкага, ведамага віленскага архіварыуса, які найбольш крыдуўся каля гэтае справы, такі несподзяваны паварот дзела — хіба настолькі вялікі ўдар, што аж шкода жартаваць з яго.

Сэнатару Багдановічу і іже с нім... анафема! Група віленцаў, з сэнатарам Багдановічам на чале, не прызнаючы некананічнай — бо сфабрыкаванай у Варшаўскіх канцэлярыях, сучаснай іерархіі праваслаўнай царквы ў Польшчы, падала заяву — на падставе Польскай Канстытуцыі — аб стварэньні асобнай рэлігійнай „абшчыны“, маючы на ўвазе адну праваслаўную царкву у Вільні. Баючыся, што гэты прыклад будзе пачаткам „заразы“, бо, як мы чулі, гатуецца ўжо яшчэ адна „абшчына“ з уласнай царквой, Варшаўская іерархія рашыла прыняць рашучыя меры. А каб за адно „пазбавіць права“ (?) сэнатара Багдановіча ўмешвацца ў справы праваслаўнай царквы ў Польшчы, мітрапаліт, разам з урадавымі „пекарамі“ аўтакефаліі, рашыў зусім адлучыць Багдановіча з яго прыхільнікамі ад праваслаўя (?) і публічна—у царквах усей Польшчы „прэдаць іх анафеме“.. (царкоўнаму праклясцю, як адступнікаў).

Але віленскія папы з архіерэем Феадосіем адмовіліся выканаць гэты варшаўскі загад. Дык у Вільню прыехаў сам мітрапаліт, каб „прывясьці да послуху

ласьці, вымагаецца толькі тады, калі зажадае гэтага староста.

Пункты 5-ты й 6-ты выпаўняюцца паводле таго, як было: г. зн., што дзеля таго, каб мець права на атрыманьне ўрадовае дапамогі, хопіць аднаго з магчымых прыпадкаў зьнішчэньня будоўлі; інакай кажучы, мае права й той, будоўля якога зьнішчана вайной, як і той, будоўля якога зьнішчана падчас ягонай прымусовай адсутнасьці (эвакуацыі, бежанства, службы ў войску і г. д.).

У пункце 7-м трэба напісаць „так“, або „не“, калі-ж не разьбіраецца як тут напісаць, то лепш пакінуць зусім не запоўненым

У пункце 8-м і 9-м трэба напісаць, якія будынкі былі зьнішчаны ды ў якім парадку пацярпеўшы хоча іх адбудоўваць. Калі нельга азначыць процант зьнішчэньня, дык трэба напісаць словамі, як будынак зьнішчаны, напрыклад „зусім спалены, засталася толькі падмурроўка“, або няма страхі, падлогі, вокан і г. д., „або“ разбураны ўшчэнт, няма печаў і г. д.“

Пунк 10-ты выпаўняецца тады, калі ўперад ужо была праведзена рээстрацыя ваенных страт праз старасту (начальніка раёну) або праз так званае „Бюро Адбудовы“. Калі пацярпеўшы памятае, на якую суму гэтыя страты былі ацэнены, дык трэба гэтую суму падаць. Калі-ж ніякіх даных адносна гэта пацярпеўшы ня мае, дык пункт гэты выпаўняць зусім ня трэба.

Да пункту 11-га, трэба памятаць, што можна атрымаць або толькі дрэва (будулец), або толькі грошы, або і дрэва і грошы. Раджу усім прымаць гэты апошні прыпадак, дзеля таго, што ён дасьць найбольш магчымасьці хутчэй адбудавацца. У гэтым пункце трэба так сама назваць той казённы лес, які знаходзіцца найбліжэй, або той прыватны найбліжэйшы лес, які абложаны лясною данінаю. Ёсьць ведама, што назваНьне таго ці іншага лесу не абавязвае старасту даваць дрэва іменна з гэтага лесу, але ўсё-ж, часам, з гэтым лічацца ды памагчымасьці бяруць пад увагу.

У пункце 12-м трэба напісаць, які і колькі матар'ялу пацярпеўшы ўжо мае на адбудову, а так сама зазначыць ці матар'ял гэты ён атрымаў з Бюра адбудовы, ці сам прыдбаў.

У пункце 13-м трэба падаць, колькі зямлі мае пацярпеўшы. Падаваць трэба ў гэктарах, а 1 гэктар ровен $^{9}/_{10}$ нашае дзесяціны.

Пункты 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 і 21 не патрабуюць выясьненьня, бо кожнаму зразумела, аб што там ходзіць.

Пункт 22-гі адносіцца толькі да тых, страты каторых уперад былі ацэнены павятовай дапамаговай камісіяй, аб пастанове якой яны былі паведамлены, але, не зважаючы аднак на гэта, дасюль дапамогі не атрымалі.

У якім размеры пацярпеўшы просіць дапамогі, трэба зазначыць точна ў пункце 23-м (трэба падаць суму грошай і колькасьць мэтраў дрэва).

У пункце 26-м пісаць нічога ня трэба, бо форму забесьпечэньня ўзятае дапамогі азнасчыць, калі трэба будзе, сама Камісія.

Пункт 27-мы адменены, згодна з загадам Міністэрства Публічных Работ з 20 студзеня 1925 г. № 160/адбуд.

Вышэйзазначаная заява павінна быць пацьверджана праз валасную ўправу. Зазначаецца пры гэтым, што, калі пацярпеўшы сам ня „можа напісаць такое заявы, то гэта яму павінна зрабіць бясплатна валасьць. Калі такую заяву сьпісвае сама валасьць, то ня трэба далучаць да заявы тых пасьведчаньняў, аб якіх гаворыцца ў пункце 2-м „Увагі“. Дакументы далучаюцца толькі ў тым выпадку, аб якіх гаворыцца ў увагах да ўзору № 1 (толькі ў тым выпадку, калі пацярпеўшы іх мае). Такім чынам напісаная заява перасылаецца паветовому старасьце, поштаю па адрасу: Старасьце такога-та павету, Рэфэрэнт адбудовы, або складаецца заява асабіста. Заява падаецца таму старасьце, у павеце якога знаходзіцца зьнішчаная будоўля.

На падставе зложанае заявы Рэфэрэнт адбудовы разглядае яе, можа спраўдзіць на месцы праўдзівасьць паданых дадзеных сам, або праз паліцыю ці валасьць. Калі зьмешчаныя ў заяве даныя будуць ня згодны з праўдаю, то яна будзе праз валасную ўправу зьвернена пацярпеўшаму, дзеля папраўленьня, або дапаўненьня.

Форма заявы, якую трэба злажыць, каб атрымаць дапамогу, не падаецца, бо ў кожнай валасьці ёсьць гатовыя друкаваныя бланкі.

Да заявы такое, адпаведна, як вышэй было зазначана, напісанае, трэба далучыць наступныя дакументы:

1) Ацэнку ваенных страт, калі такая ёсьць;

2) Пасьведчаньне валаснае ўправы, а) што той, хто складае заяву, належыць да найбліжэйшае часткі гаспадароў і што ён ня мае магчымасьці сам адбудавацца, б) што жыве ў зямлянцы, ці ў бараку, в) што гаспадарка яго складаецца не больш як з 1—15 гэктараў зямлі, або што мае дом у мястэчку, які складаецца ня больш як з 4 пакояў;

3) Дакумэнты адносна атрыманай ужо раней дапамогі, калі такая даваліся;

4) Усе гэтыя дакумэнты (пасьведчаньні) могуць быць прадстаўлены ў арыгіналах, або ў копіях, адпаведна пасьведчаных праз валасьць ці натарыюса. **Павал Валошын—пасол Сойму Р.П.П.**

і парадку" віленскіх папоў, клясьці ў царкве, як на вёсцы злосныя бабы, ненавіснага Багдановіча, абяцаючы яму пекла і іншыя рэчы па сьмерці... Добрую рэкляму робіць Дзяніс Багдановічу, бо за апошняе сталецьце, здаецца, толькі ён ды... Талстой удастоіліся гэткай часьці...

Запраўднае сярэднявечча!!!

Новый расклад цягнікоў. З 5 чэрвеня г. г. ўваходзіць у жыцьцё новый расклад цягнікоў. Адходзяць з Вільні: № 703 а 7 г. 58 м. ран. на Зэмгальле, № 704—22 г. 40 м. — Варшава галоўн. (праз Горадню); № 12—18 г. 10 м. Варшава (Віл. праз Горадню); № 713—19 г. 00 м. на Зэмгальле; № 714—8 г. 00 м. Варшава (Віл. праз Горадню); № 411—22 г. 25 м. на Маладэчна; № 451—9 г. 10 м. Маладэчна; № 511 — 12 г. 20 м. Крулеушчызна (ў паняд., сераду і пятн.); № 551 — 19 г. 50 м. Крулеўшчызна; № 727—13 г. 30 м.—Н.-Сьвянцяны (ў нядз. і сьвята); № 729—15 г. 30 м.—Н.-Сьвянцяны (ў буднія дні); № 311—7 г. 00 м.— Лунінец (праз Ліду); № 313—20 г. 30 м.—Ліда—Лунінец (аўт., чацьв. і нядз.); № 817—18 г. 20 м.—Варшава ўсходн. (праз Ліду).

Будуць прыходзіць у Вільню: № 703 а 7 г. 30 м. раніцы з Варшавы гал., праз Горадню; № 704—22 г. 15 м.—Зэмгальле; № 711—6 г. 50 м. —Варшава (Вільн.) праз Горадню; № 713 — 18 г. 06 м.—Варшава (Віл.) праз Горадню; № 714 — 7 г. 35 м.—Зэмгальле; № 412—7 г. 05 м.—Маладэчна; № 452—19 г. 45 м.—Маладэчна; № 512 — 17 г. 35 м. — Крулеўшчызна (панядз., серады, й пятніцы); № 552 — 6 г. 40 м. — Крулеўшчызна; № 730—20 г. 10 м. — Нова-Сьвянцяны; № 312 — 23 г. 30 м. — Лунінец; № 314—7 г. 30 м. — Ліда Лунінец (аўт., чацьв. і нядз.); № 818—12 г. 00 м. —Варшава (усходн.) праз Ліду.

Карэспандэнцыі.

Каму гэта патрэбна!?!

(Голас беларускага настаўніка).

Усяму культурнаму сьвету вядома, што няпісьменнасьць — біч жыцьця людзкога, што чым больш гаспадарства маець пісьменнага народу, тым яно багацейшае. Калі вучоны люд якое з дзяржаў жадаець дапамагчы чым сваёй дзяржаве, дык уперад ўсяго павінен падумаць, каб зьліквідаваць няпісьменнасьць. Але ці-ж тое мы бачым у Польшчы? Наадварот. Тут мы бачым, што вясковы беларускі няпісьменны люд сам імкнецца да ліквідацыі няпісьменнасьці, а інтэлігентны вучоны люд у асобе розных ужэнднікаў—перашкаджаець сялянам—караець сялянскіх вучыцялёў вязьнямі; зачыняець здаровую нацыянальную школу і ліквідуець ушчэнт навуку. Каму гэта патрэба!?! Калі ўзяць пад увагу хоць-бы павет Слонімскі. Пакуль ня было „Языковых Уставаў з 31/VII 1924 г.", дык сялянства маўчала, як кажуць, ня рыпалася і не абівала „начальству" парогаў, просячы роднае школы, роднае навукі для сваіх дзетак. Калі Сойм, у асобе сялянскіх дэпутатаў, выдаў Уставы аб роднай школе, аб роднай мове, тагды сяляне пачалі дамагацца роднае навукі. Бачачы, што жонд не дапамагаець ім, сялянства з астатнімі высілкамі пачало дамагацца хоць прыватных школаў, і за якіх два-тры месяцы адчыніла на свой кошт да дванаццаці школ. Там, дзе былі польскія школы, да якіх хадзіла, баючыся караў, 8-12 вучняў—да родных прыватных беларускіх школаў пачало хадзіць па 40-60 вучняў што дня. Там, дзе за тры гады вучэньня ў польскіх пачатковых школах дзеці беларусаў ня здолелі прапаўзьці „лемэнтара", у беларускай роднай школе за 3 месяцы вучні прайшлі букварь і перайшлі на чытанкі. Але камусьці не падабалася, што беларус вучыць сваё дзіця, і што беларус сам ліквідуець няпісьменнасьць; што беларус імкнецца да навукі і перастаець быць цёмным і пакорным валом—і адразу за якіх пяць дзён усе беларускія школы засталіся зачыненымі. Каля 600 беларускіх дзетак выкінута з школьных лавак на вуліцу. Калі ў Саветах чысьцілі Вузы, дык увесь сьвет крычаў аб варварсьцьві, а калі дзяцей—беларусаў павыкідалі з Вузаў, дык няма культурнага крыку ў сучаснай прэсе. Адна душа беларуса-бацькі і беларуса-вучня моўчкі крычыць і стогнець ад зьдзекаў над сабою і, апусьціўшы яшчэ ніжэй галаву, сіліцца абмазгаваць сучасныя варункі і ніяк ня можаць даведацца: „Каму гэта патрэбна!?!".

Калі ўзяць пад увагу, што Заходняя Беларусь маець зарэгістраваных 628 беспрацоўных вучыцельскіх сіл, што сіла гэная ня кінута ў цемру беларускага сялянства на змаганьне з бяспісьменнасьцю, дык адразу відаць, што аб беларускім сялянстве жонд ня думаець аб дабро і культуру і што аб гэным павінен думаць сам селянін. Але вось у чым бяда, што і думкі сяляніна абмяжованы рамкамі, далей якіх селянін ня маець права думаць. Рамак гэных гэдулькі, што іх не пералічыць. Самыя найгоршыя з іх, што калі хочаш вучыць дзіця ў роднай мове, дык пішы дэкларацыю-паданьне. За напісаньне паданьня — плаці грошы. Напісаўшы, ідзі ў гміну распісацца. Да гміны часта 8—12—15 вярстоў. Трэ' дзень траціць пехатою або з канём. У гміне за пасьведчаньне подпісу заплаці ад 50 гр. да 2 зл. Часта ў адзін дзень ня справішся: не пасьведчаць—яшчэ дзень марнуй. З дому нясі дэкларацыю часта за 40—60 —80 вярстоў да школьнага інспэктара. Трэ' грошы, трэ' час. Анно йдзі і плаці; шагу ня зробіш дарма. А калі набярэцца на школьны абвод 39 жадаючых, а ня сорак, дык ўся праца на марна прапала. А колькі лічб ад 10 да 39 прападзець марна. А колькі злотых сарвуць з беднага беларускага сялянства за тое, што яго змушаець на гэта закон, каб падаць дэкларацыю аб навучаньні сына ў роднай мове. Вось першая вёска—Чамяры, ужо заплаціла ў гміну 31 зл. 50 гр. за пасьведчаньне дэкларацый, ужо 63 бацькі збавілі па дню ў гміну; а вельмі шмат ваколічных вёсак, дзівячыся на новы падатак, устрымаліся ад складаньня дэкларацыяў. Гэныя злотыя і гэныя дні на падарож і ёсьць тымі межамі, якімі абмяжованы думкі сяляніна аб роднай школе. Убачыўшы сваімі вачыма, як паліцыя гоніць, нібы якога крыміналa, беларускага вучыцеля ў вязьні за тое, што вучыў „аз" да „букі" беларускае дзіця ў прыватнай школе, сялянін нат' не адважыцца крыкнуць з усяе грудзі: „Што Вы робіце, паночкі, мы-ж яго найнялі, мы-ж яго ўтрымлівалі, ён касá ад сонца, якая разганяець цемру душы народа"... Але яшчэ мацней замкнецца ў сябе селянін і думаець: „Хто душыць нас? Каму гэта патрэбна"?!?

Рок школьны ўцякаець. Цікава было-б мець табліцу, колькі фактычна было дзяцей беларусаў у польскіх пачатковых школах? Па Слонімскім павеце 90 проц. беларускіх дзетак ніяк ня вучацца ні папольску ні пабеларуску. Цяпер шмат якія польскія школы маюць ад 8 да 15 вучняў і то беларусаў адна частка, тагды, як перад вайною гэныя школы мелі па 70—90 і нат' па 120 вучняў.

Калі якая вёска адважылася напісаць пратакол аб ператварэньні польскае школы ў беларускую, або адважылася на свой кошт адчыніць прыватную школу беларускую, дык ужо залічана да вёсак бандыцкіх ці бальшавіцкіх, а калі вучыцель працуючы ў польскай урадовай школе, адважыцца прасіць пераводу ў школу беларускую, дык ён траціць апінію маральнасьці палітычнай і яго выкідаюць з пасады з затрыманьнем пэнсіі за месяц (як гэта было з вучыцялем Бурсевічам). Дык пытаюся я ў людзей культуры і сьвету:

„Каму гэта патрэбна, каб селянін беларус заставаўся цёмным?!? Каму патрэбна, каб павыкідаць дзетак беларусаў з школьных лавак на вуліцу, каб нат' за свой крывавы мазоль бацька беларус ня змог вучыць сваё дзіця ў роднай мове?!?

Трылісьцьнік.

15. III. 1925 г.

Змаганьне за родную школу.

Дунілавіцкі пав., Мядзельская гміна: у вёску Андрэйкі прыехаў нейкі інструктар польскіх школаў і аж два дні намаўляў жыхароў, каб падавалі дэкларацыі на польскую школу. Яшчэ раней жыхары склалі дэкларацыі на беларускую школу і дзеля гэтага катэгарычна адмаўляюцца падпісваць яшчэ і на польскую школу.

Вучыцель польскай школы, нехта Грудзінскі, агент ад школьнага інспэктара, агітуе, каб тыя бацькі, што склалі дэкларацыі на беларускую школу, каб яшчэ склалі і на польскую. Але гэта яму не ўдаецца, бо сяляне хочуць сваей роднай школы.

Жыхары вёскі Каньчакі, Мядзельскай гміны: у восень мінулага 1924 г. прыгаварам прасілі школьнага інспэктара, каб адчыніў ім беларускую школу. 24-га сакавіка 1925 г. яны яшчэ склалі і дэкларацыі аб жаданьні беларускай школы. Інспэктар, замест беларускай школы, у красавіку адчыніў ім польскую школу. Вучыцель гэтай школы запатрабаваў, каб сяляне на сходзе напісалі падзяку інспэктару за школу. Прыгэтым вучыцель пагражаў, што, калі не напішуць гэтай падзякі, то польская школа зачыніцца. Толькі баязьлівыя жыхары падпісаліся, а большая частка адмовілася. Затым, 5-га траўня прыехаў у гэтую вёску кіраўнік Мядзельскай польскай школы з дэкларацыямі жыхароў, якія склалі інспэктару і баламуціў так: ён казаў, што ў дэкларацыях, складзеных інспэктару, ня выразна сказана, якая-ж будзе выкладовая мова — беларуская ці польская, што ён прывёз лепшыя дэкларацыі, і калі яго декларацыі падпішуць, то ў школе будзе беларуская выкладовая мова, а польская будзе, як прадмет.

I тут сяляне не далі сябе абмануць. Яны даведаліся, што ў яго дэкларацыях аб беларускай мове нічога ня сказана, а толькі аб польскай і наадрэз адмовіліся падпісаць.

Вучыцелю стала нялоўка і, каб апраўдацца прад інспэктарам, ён мусіў напісаць пратакол, што сяляне не зразумелі зьместу яго дэкларацыяў і дзеля гэтага не падпісалі.

Ад Рэдакцыі: Не, панове вучыцялі! сяляне ўжо самі добра разьбіраюцца, і вам іх не абаламуціць. Ганьба вам, што вы, заместа таго, каб вучыць іх вуму-разуму, абманваеце. Абманам можаце зайсьці далёка, да назад ня вернецеся!

Апроч таго, жыхары гэтай-жа вёскі скардзяцца, што вучыцялі аж па 2—3 разы ў тыдзень бяруць бясплатна падводы; гэта сялянам надта цяжка.

Вялейскі пав. Войт Вялейскай гм., адмаўляцца сьцьвярджаць подпісы на дэкларацыях жыхароў вёсак: першыя Більцэвічы, другія Більцэвічы і Асіповічы, кажучы, што ён нічога ня ведае аб тым, што трэба сьцьвярджаць, і дзеля гэтага яшчэ царадзіцца са Старостам і Інспэктарам. Войт прыкрываецца нязнаньнем распараджэньня Міністра ад 7/I 1925 г., якое апублікавана яшчэ ў студзені месяцы. 2-га траўня войт прыехаў, у в. першыя Більцэвічы і на сходзе намаўляў, каб падпісаліся на польскую школу. Усе сяляне, як адзін, адмовіліся ад польскай школы.

Жыхары в. Малмыгі, Куранецкай гм., да 31 сакавіка склалі інспэктару дэкларацыі аб жаданьні беларускай школы. На Вялікодным тыдні інспэктар прыехаў у в. Чыжэвічы і выклікаў туды бацькоў з дзяцьмі з в. Малмыгі. Пратрымаўшы да познага вечара, ён іх адпусьціў. Назаўтра сам прыехаў у Малмыгу і змушаў падпісацца на польскую школу, дакляраваў адчыніць школу ў Малмызе, калі згодзяцца на польскую.

Кіраўнік Гарадоцкай польскай школы **Віктар Часьніцкеня** з вучыцелем **Кіселем** агітуюць, каб жыхары вёсак: Дравашы, Чарнеўшчына, Куляшы і іншыя ўзялі назад сваі дэкларацыі, што склалі інспэктару аб жаданьні беларускай школы, а падпісаліся на польскую. Яны раздалі блянкі дэкларацыяў на польскую школу, але ніхто не падпісаў, і ўсе, як адзін, вярнулі назад чыстыя блянкі.

Апроч таго, вучыцель Кісель так забаламуціў жыхароў в. Семярнікі, што тыя не падалі ў тэрмін дэкларацыяў на беларускую школу.

Гарадзенскі пав. Жыхары в. Цэпераўка, Вялікаберастаўіцкай гм., 26-га склалі інспэктару дэкларацыі аб жаданьні беларускай школы. Інспэктар адмовіўся даць паўнамоцніку паквітаваньне і вымагае, каб кожны бацька зьявіўся да яго аж за 67 кілямэтраў дзеля нейкіх высьвятленьняў, а калі бацькі ня зьявяцца, то забракуе дэкларацыі.

Паўнамоцнік дэкларацыяў без паквітаваньня ня даў, а 28-га сакавіка пераслаў інспэктару праз пошту заказным пісьмом і аб усім гэтым паведаміў Беларускі Пасольскі Клюб.

Слонімскі пав. Паўнамоцнік вёскі Мыслава, Міжавіцкай гм., 24-га сакавіка здаваў інспэктару ў Слоніме дэкларацыі жыхароў аб жаданьні беларускай школы. Інспэктар ня прымаў дэкларацыяў за тое, што ў паўнамоцніка ня было ад бацькоў паўнамоцтва на здачу дэкларацыяў. Сяляне і гэты капрыз інспэктара здаволілі і дэкларацыі здалі ў тэрміне.

Ад Рэдакцыі. Трэба дабавіць, што паўнамоцтвы дэклярантаў на здачу дэкларацыяў інспэктару зусім лішнія, бо раз той ці іншы жыхар давярае паўнамоцніку перадаць інспэктару дэкларацыю, значыць, гэтым самым ён як-бы і ўпаўнамочвае яго на гэта.

Навагрaдзкі пав. Жыхар вёскі Рап'ёва, Ярэміцкай гм., Марка Жук, адзін у вёсцы муціць бацькоў, склаўшых дэкларацыі на беларускую школу і агітуе, каб падпісываліся на польскую школу; кажа, што хто будзе стаяць за беларускую школу, таго будуць штрафаваць. Усе грамадзяне яго лічаць сваім ворагам.

Паўнамоцніку в. Ацьмінава, Усялюбскай гм., пры здачы дэкларацыяў жыхароў аб жаданьні беларускай школы інспэктар сказаў, каб усе бацькі да 1-га траўня прадставілі мэтрыкі на дзяцей, што ўпісаны ў дэкларацыі. Поп адмаўляецца выдаваць мэтрыкі, кажучы, што на гэту справу ён ня мае права выдаваць мэтрык.

Косаўскі пав. Жыхары в. Байкі, Ражанскай гм., склалі інспэктару дэкларацыі аб жаданьні беларускай школы. Сам інспэктар прыехаў у гэтую вёску і штрафам або вастрожнай караю змушаў жыхароў падпісацца на дзьвёх-моўную школу.

Выдавец: **М. Гэрмановіч.**

Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая № 22.